

بررسی دلایل ضرورت ابلاغ بیانیه گام دوم انقلاب از دیدگاه مقام معظم رهبری^{مدظله}

زهرا حیدری^۱ و زینب حیدری^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۰۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۳/۱۱

چکیده:

پیروزی انقلاب اسلامی در بهمن ۵۷ به رهبری امام خمینی^{قدس سره}، منشأ تحولات عظیمی در منطقه و جهان گردید؛ این انقلاب چهل دهه از عمر خود را با وجود فشارها و تحریم‌های خارج و موانع داخلی از جانب دشمنان به خصوص آمریکا با موفقیت گذراند. مقام معظم رهبری در پایان چهل سالگی بیانیه‌ای تحت عنوان گام دوم انقلاب اسلامی را مطرح کردند. با توجه به اینکه بیانیه از سوی شخصیت والامقام و رهبر انقلاب اسلامی تدوین شده، پرداختن به موضوع از اهمیت بالایی برخوردار است. هدف پژوهش حاضر راجع به دلایل ضرورت ابلاغ بیانیه است. در این پژوهش از روش تحلیل اسنادی که از انواع روش‌های کیفی است استفاده شده است. با این روش، اسناد و مدارک موجود شامل کتب، مقالات مجموعه بیانات و سخنرانی‌های رهبری بررسی شده است. براساس یافته‌های پژوهش بیش‌ترین تأکیدات رهبری پیرامون امید جوانان به آینده، اقتصاد مقاومتی، چشم انداز و بازخوانی شعارها و اهداف انقلاب است. بیانیه بسیار به موقع بود و ضرورت داشت که دستاوردهای انقلاب به هم‌می ملت به ویژه جوانان اعلام گردد؛ تا با مطالعه گذشته و مقایسه این دستاوردها با رژیم پهلوی و قاجار، قضاوت‌های اشتباهی که بعضی‌ها علیه انقلاب اسلامی داشتند، از بین برود. در واقع بیانیه به دستاوردها و گزارش عملکردی از انقلاب اشاره دارد و افق آینده را ترسیم کرده است. لذا برای تحقق آرمان بزرگ‌تر یعنی ایجاد تمدن اسلامی مهم‌ترین راه‌کار مقاومت و عدم تسلیم است.

واژگان اصلی:

آیت‌الله خامنه‌ای، انقلاب اسلامی، چهل سالگی، بیانیه، چشم‌انداز.

۱. دانش‌آموخته دکترای تخصصی رشته مطالعات سیاسی انقلاب اسلامی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه شاهد، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
z.heydari66@yahoo.com

۲. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد تاریخ انقلاب اسلامی، دانشکده علوم انسانی دانشگاه بین‌المللی امام خمینی، قزوین، ایران.
z.haydari70@gmail.com

مقدمه

در اگر انقلاب‌ها پس از شکل‌گیری در مسیر درست و عقلانی قرار نگیرد، به نابودی آن می‌انجامد؛ اغلب انقلاب‌های دنیا به دلیل فاصله گرفتن از آرمان‌ها و اهداف اولیه خود به این مشکل دچار شده و منقلب شده‌اند (Brinton, ۱۹۶۵: ۶-۸). نهضت امام خمینی قدس سره در اوایل دهه ۱۹۶۰ و پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۹۷۹ و تداوم روزافزون انقلاب نو پای ایران علی‌رغم تمایلات قدرت‌های سلطه‌گر، آن چنان، آثار عظیمی برجای گذاشت و در آینده هم خواهد گذارد که نه تنها نظام استبدادی چند هزاره شاهنشاهی را فرو ریخت، بلکه آثار آن از سطح منطقه نیز فراتر رفته و نظام سلطه‌گر به ویژه آمریکا را به چالش کشیده است. با بیداری اسلامی در منطقه اردوگاه جدیدی را علیه سلطه ستیزان را برعهده گرفته و به محور مقاومت علیه نظام سلطه در منطقه و جهان تبدیل شده است. آمریکا از ابتدای انقلاب که منافع خود را از دست داد شروع به تحریم علیه ایران و جمهوری اسلامی کرد و فشارهای داخلی و خارجی وارد کرد از جمله بمباران تبلیغاتی علیه جمهوری اسلامی و مخدوش کردن ذهن جوانان، همچنین وارد کردن ایران در جنگ نابرابر به مدت ۸ سال است. با این وجود علی‌رغم پیش‌بینی‌های کاذب درباره آینده انقلاب سرانجام انقلاب اسلامی از مرز چهل سالگی خود گذشت بطوریکه نقطه عطفی در تاریخ جمهوری اسلامی بود. مقام معظم رهبری در چهل سالگی انقلاب بیانیه‌ای دادند تحت عنوان بیانیه گام دوم انقلاب. پژوهش حاضر در پاسخ به این سؤال اصلی که دلایل ضرورت ابلاغ بیانیه گام دوم انقلاب از دیدگاه مقام معظم رهبری چیست؟ انجام گرفته است. در واقع این مقاله از دو بخش تشکیل شده است: بخش اول به دلایل کلی ضرورت ابلاغ بیانیه و بخش دوم به مشکلات داخلی و خارجی در ارتباط با بیانیه اشاره دارد. به لحاظ نوآوری تاکنون پژوهشی با این موضوع در کشور به صورت جدی و علمی کار نشده است و موضوعی کاملاً جدید و مطابق نیاز جامعه براساس چشم‌انداز جنگ نرم و سناریوی سیاسی دولت‌ها در پیشبرد آرمان‌های انقلاب اسلامی است.

الف- مهم‌ترین دلایل کلی ضرورت ابلاغ بیانیه از دیدگاه مقام معظم رهبری

برخی از نظریه‌پردازان حوزه انقلاب‌ها به دنبال یافتن دلایل شکل‌گیری یک انقلاب و شناخت دقیق آن هستند که از وقوع آن در آینده جلوگیری کنند (کاپلان، ۱۳۷۵: ۱۱؛ ۹۲: Landman, 2000) اما نگاه حضرت آیت الله خامنه‌ای به انقلاب به عنوان یک پدیده مثبت است و ایشان انقلاب را امری واقعی و مثبت، حرکتی مستمر و عمومی می‌دانند و معتقدند که انقلاب، امری انتزاعی نیست

که به طور صرف در تحلیل‌ها و کلام‌ها باشد. ایشان انقلاب را حرکت توده مردم می‌دانند که در مقابل ظلم و ستمی که بر آن‌ها روا داشته‌اند، انجام می‌دهند و به دنبال سعادت و رستگاری حقیقی هستند (جمال‌زاده، ۱۳۹۶: ۱۱۳). رهبر انقلاب معتقدند، همان‌طور که نظام استبدادی پادشاهی در ایران به وسیله انقلاب از میان رفت، این مورد باید در سطوح دیگر تعمیم یافته، راه علاج و حرکت روبه رشد مردم و حتی بشریت، همین صیورورت در مسیر استمرار انقلاب است (مقام معظم رهبری، ۲۴/۰۶/۷۸). براین اساس بیانیه‌ی گام دوم انقلاب بیانیه‌ای است که از سوی رهبر جمهوری اسلامی ایران، سید علی خامنه‌ای به مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی در تاریخ ۲۲ بهمن ۱۳۹۷ صادر گردیده است و در آن برای استمرار راه انقلاب اسلامی به تبیین دستاوردهای چهل سال گذشته می‌پردازد. او در این بیانیه باهدف «جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ» توصیه‌هایی ارائه می‌دهد. در این بیانیه سید علی خامنه‌ای، ملت ایران، به ویژه جوانان را مورد خطاب قرار می‌دهد. به توضیح و روشن کردن مسئله برداشتن «گام دوم» به سوی آرمان‌های انقلاب اسلامی در ۷ فصل می‌پردازد (سازمان بسیج فرهنگیان استان آذربایجان شرقی، ۱۳۹۸: ۱-۳). در ذیل به مهم‌ترین دلایل ضرورت بیانیه گام دوم انقلاب از دیدگاه مقام معظم رهبری پرداخته خواهد شد.

۱. چهل سالگی انقلاب (نقطه عطف)

در آیین‌های مردمی ایرانیان همواره عدد چهل و چله از اهمیت زیادی برخوردار است. مثل جشن چله (یلدا) که با جشن سده (یکی از جشن‌های ایرانیان) ارتباط دارد (صادق زاده، ۱۳۹۲: ۲۳۴-۲۳۳) همچنین مکان‌هایی در ایران وجود داشته‌اند که تداعی‌کننده عدد چهل هستند؛ مانند چهل ستون قزوین، چهل ستون اصفهان (نور آقایی، ۱۳۸۸: ۱۱۷). عدد چهل در تاریخ و فرهنگ اسلامی از جایگاه بالایی برخوردار است. خداوند حضرت موسی و حضرت محمد صلی الله علیه و آله وسلم را در چهل سالگی فراخواند. مدت موعظه عیسی، چهل ماه بود. در مدت چهل روز بر حواریون ظاهر شد. عروج او از قبر پس از چهل سال رخ داد (نور آقایی، ۱۳۸۸: ۱۱۷). واژه اربعین چهار بار در قرآن ذکر شده است^۱. خداوند متعال در آیه ۱۵ سوره احقاف با اشاره به چهل سالگی، اهمیت و حساسیت این مرحله از عمر آدم را گوشزد می‌کند: «حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً» تا هنگامی طفل به حد رشد کامل و

۱- آیات ۵۱ بقره، ۲۶ مائده، ۱۴۲ الاعراف، ۱۵ احقاف اشاره به واژه اربعین دارند.

چهل سالگی برسد. علامه طباطبایی در تفسیر این آیه شریف می‌نویسد: «چهل سالگی عادتاً ملازم با رسیدن به کمال عقل است» (طباطبایی، ۱۳۷۸: ۱۸: ۳۰۶). با توجه به پیش‌گویی‌های فاجعه‌انگیز دروغ‌های بزرگی که رسانه‌ها و فضاهاى مجازى علیه انقلاب اسلامى داشتند، قبل از چهل سالگی شایع پراکنی کردند که انقلاب اسلامی چهل سالگی خود را نخواهد دید و در افکار جوانان و ملت درگیری ایجاد کردند. حالا که به مدد الهی انقلاب اسلامی از چهل سالگی عبور کرد و توطئه دشمنان خنثی شد رهبر معظم لازم دانستند که به ملت ایران و ایستادگی آن‌ها تبریک بگویند و اعلام کند که ما به هدف اصلی هنوز نرسیدیم تا به امروز تمام کارهایی که انجام شده بود مقدمه‌ای برای رسیدن به هدف اصلی می‌باشد؛ مأموریت اصلی ما اینجا شروع می‌شود.

۲. گزارش عملکرد انقلاب اسلامی

رهبر معظم انقلاب اسلامی ضرورت دانست که گزارشی از عملکرد و دستاوردهای انقلاب در چهل سال را به ملت ایران و جوانان نسل جدید دهه شصت به خصوص ده هفتاد به بعد که گذشته را به چشم ندیدند ارائه بدهند. تا مبادا انقلاب اسلامی مورد قضاوت‌های بی‌جا و ناصحیح ناآگاهان و بی‌بصیرتان و افراد جوان که در معرض هجوم و بمباران تبلیغاتی می‌باشند، قرار بگیرد. یکی از ضرورت تدوین بیانیه، همان تحقیق و مطالعه پیرامون دستاوردهای انقلاب اسلامی و مقایسه آن با رژیم قبلی یعنی پهلوی و قاجار می‌باشد. با حفظ شرایط کنونی کشور از آغاز انقلاب تا امروز و تهدیدات و فشارها و حمله‌هایی و خسارت‌هایی که از طرف دشمنان انقلاب اسلامی و ابرقدرت‌های جهان به ویژه آمریکا و حتی مشکلات داخلی در کشور داشتیم. علاوه بر شناخت گذشته برای پیشبرد آینده، یکی از اهداف مطالعه پیرامون گذشته را الگوگیری از موفقیت‌ها و روش‌های صحیح در پیشبرد انقلاب می‌داند. اگر جایگاه ایران در گذشته مخصوصاً رژیم پهلوی و قاجار را نشناسیم، نمی‌توانیم حال و آینده را به خوبی ترسیم کنیم و گام برداریم. در کنار دستاوردها، ضروری بود که چالش‌های جدی را گوشزد کند که غفلت از آن‌ها ضربه جبران‌ناپذیری به جمهوری اسلامی وارد می‌کند. انقلاب اسلامی دستاوردهای زیادی در کشور، منطقه و جهان داشته است. در این راستا مقام معظم رهبری فرمودند: پس انقلاب اسلامی تحولات عمده‌ای را در کشور به وجود آورد؛ سلطنت را تبدیل کرد به حکومت مردم سالاری؛ وابستگی را تبدیل کرد به استقلال؛ عقب‌ماندگی تاریخی مزمن را تبدیل کرد به پیشرفت؛ تحقیرشدگی را تبدیل کرد به اعتمادبه‌نفس و عزت؛ این‌ها عملکرد انقلاب بوده است (رهبری، دیدار دانشجویان ۹۱/۵/۱۶). امروز علاوه بر فرصت‌های بسیار بزرگی، چالش‌هایی نیز داریم

که باید با آنها برخورد کنیم و از طریق فرصت‌ها، بر چالش‌ها پیروز شویم. به اختصار در ذیل به دو فرصت پرداخته خواهد شد.

۲-۱- وجود نیروی انسانی کارآمد

یکی از بزرگ‌ترین فرصت‌های ما مربوط به نیروی انسانی خلاق و کارآمد است که در جامعه ما ر نیروی عمدتاً جوان و کارآمد به‌وفو وجود دارد.

۲-۲- همراهی مردم و جوانان

رهبری از بزرگ‌ترین فرصت‌های انقلاب، را همراه شدن مردم و جوانان با نظام و اهداف نظام و امام قدس سره می‌داند و بیان کردند، این جوانانی که امروز در سرتاسر کشور در راهپیمایی روز قدس و یا ۲۲ بهمن مشارکت دارند، همان جوان‌هایی که توسط رسانه‌های تصویری و صوتی و اینترنتی، در معرض تخریب قرار دارند. این یکی از فرصت‌های بزرگ می‌باشد.

۳. بازخوانی شعارهای انقلاب

مشکلات و مسائل داخلی و خارجی باعث می‌شود بعضی‌ها شعارها و اهداف انقلاب اسلامی را فراموش کنند یا غفلت کنند یا منحرف بشوند؛ چون جمهوری اسلامی وارد زندگی جدید و مرحله دومی شده است ضرورت داشت که یکبار دیگر شعارها و اهداف انقلاب اسلامی بازخوانی و مرور گردد و نشان بدهند که «این شعارها و اهداف کهنه شدنی نیست و مربوط به همه‌ی زمان‌ها است (بیانیه در خطبه‌ها، ۸۳/۸/۱۵). اصلی‌ترین شعارهایی که در این انقلاب بر روی پرچم انقلاب نوشته‌شده است، شعار اسلامی بودن است (بیانات در مراسم سالگرد رحلت امام قدس سره، ۸۷/۳/۱۴). باهدف عدالت اجتماعی، تحقق زندگی اسلامی که در آن جامعه هم علم، عدل، اخلاق، عزت و هم پیشرفت است، به معنای واقعی که عزت دنیا و آخرت در زندگی اسلامی است، ما به این هدف‌ها هنوز نرسیده‌ایم و در نیمه راه این هدف‌ها هستیم (۱۳۹۴/۱۱/۱۹).

۴. سند چشم‌انداز بیست ساله

با توجه به اینکه پایان سند چشم‌انداز بیست ساله در دهه اول چهل سالگی دوم انقلاب می‌باشد. ضروری بود که به هدف این چشم‌انداز و نقطه‌ای که باید برسیم توجه شود و برنامه‌ی سازمان یافته‌ای ابلاغ شود که فراموشی هدف صورت نگیرد و عموم مردم به خصوص جوانان با اقدام جهاد گونه در راستای پیشرفت و تحقق اهداف گام بردارند. این سند چشم‌انداز که از سال ۱۳۸۴ شروع شده تا ۱۴۰۴ مشخص کرده که خط ما از لحاظ پیشرفت‌های کشوری و مادی کجاست.

معلوم کردیم که به کجا باید برسیم و از چه طریقی باید حرکت بکنیم. این‌ها عوامل امید است (دیدار با اعضای خبرگان، ۸۸/۷/۲) این سند را نظام برای آینده‌ی خود پیش‌بینی کرده است. آنچه اهمیت دارد، این است مسئولان سه قوا به ویژه قوه مجریه باید برنامه‌ها را نظارت کنند (بیانات در آغاز سال تحویل ۸۴/۱/۱).

۵. خودسازی و جامعه‌پردازی

پیغمبر برای این مبعوث شده بود که مردم را تعلیم دهد و تزکیه کند؛ «يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ» (سوره بقره ۱۲۹) باید توجه کنیم که تحصیل همراه تهذیب و همراه تعهد و اخلاق فاضله انسانی است که می‌تواند ما را به حیات انسانی برساند و کشور ما را از وابستگی‌ها نجات بدهد. همه گرفتاری‌هایی که برای یک کشور پیش می‌آید برای این است که مراکز تعلیمشان، مراکز تهذیب نیست (صحیفه امام، ۱۸:۲۹۹). تزکیه که همان رشد اخلاقی دادن است، جلوتر از تعلیم می‌باشد (بیانات در دانشگاه افسری، ۸۸۷/۷). بی‌اخلاقی وقتی حاکم شد، حرص‌ها، هوای نفس‌ها، جهالت‌ها، دنیاطلبی‌ها، حسادت‌ها، بخل‌ها، سوءظن به یکدیگر وارد شد، وقتی این رذایل اخلاقی به میان آمد، زندگی سخت خواهد شد. رهبر انقلاب اسلامی جوانان را به تزکیه و تعلیم سفارش نمودند: «جوانان عزیز نخست شما را به خودسازی معنوی و روحی، در کنار تکاپوی علمی و تحصیلی دعوت می‌کنم. محیطی که شما اکنون در آن به سر می‌برید دچار خلأ ایمان و معنویت است و از آن به شدت زیان می‌بیند و این آینده‌ی شما را تهدید می‌کند (پیام به دانشجویان ایرانی در اروپا، ۸۰/۶/۱۹). هرچند ما از لحاظ علمی پیشرفت کرده‌ایم، اما از تزکیه‌ی اخلاقی و نفسی غفلت کردیم؛ این یکی از ضعف‌های ماست. (سخنرانی در خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۹۰/۱۱/۱۴).

۶. انتخابات^۱

انتخابات به معنای حمایت از عزت ملی و استقلال ملی و به معنای ایستادگی ملت ایران است (سخنرانی در نجف آباد، ۹۴/۱۲/۵). سال ۹۸، سال مهمی است؛ هم از این جهت که در این سال انتخاباتی برگزار می‌شود که برای ملت ایران و سرنوشت کشور در یک دوره‌ی چهارساله حائز اهمیت است به نظر می‌آید یکی از دلایل ابلاغ بیانیه در این برهه زمانی مسئله انتخابات است. هرچه و مشارکت مردم بیشتر و صندوق‌های رأی شلوغ‌تر باشد، مصونیت و اعتبار کشور بیشتر خواهد شد.

مشارکت مردم باعث تأمین و تضمین آینده‌ی کشور می‌شود. یک مجلس سالم و قوی می‌تواند بر عملکرد تمام دستگاه‌های کشور، دولت، قوه قضاییه و نیروهای مسلح تأثیرگذار باشد (بیانات در خطبه‌ها، ۹۰/۱۱/۱۴). مقام معظم رهبری به چند نکته مهم راجع به انتخابات اشاره کردند:

۶-۱- توجه به قانون

«همه قانون را معیار بدانند؛ ما از بی‌قانونی ضرر می‌کنیم، ضربه می‌خوریم. سال ۸۸ دیدید؛ اینکه کشور در سال ۸۸ دچار خسارت شد، هم خسارت مادی پیدا کردیم، هم آبرویمان در دنیا به خطر افتاد» (بیانات در دیدار مردم قم، ۹۶/۱۰/۱۹).

۶-۲- عدم غفلت در انتخابات

«انتخابات نباید باعث غفلت از جبهه‌ی دشمن شود: توصیه‌ی من به مسئولین محترم کشور این است که این جنجال‌های روزنامه‌ای مربوط به انتخابات، سر این‌ها را گرم نکند؛ به فکر اقتصاد باشید. آن وقت مسئله‌ای مثل مسئله‌ی انتخابات وقتی پیش می‌آید، همه‌ی حواس‌ها را پرت کند، همه به آن بپردازند» (بیانات رهبری، ۹۴/۱۱/۱۹). پس از هدف دشمن که ایجاد دوقطبی بین مردم و حکومت است غفلت نکنند.

۶-۳- مرزبندی با دشمنان

رهبری بیان کردند:

«مرزها با دشمن کم‌رنگ نشود: مرز وقتی کم‌رنگ شد، احتمال اینکه کسانی از این مرز عبور کنند یا دشمن از این مرز عبور کند یا دوست و خودی غافل شود برود به دامن دشمن، زیاد خواهد بود. مرزها را روشن کنید» (۸۶/۱۰/۱۹).

۶-۴- شرکت همگانی و بانشاط مردم

«یک عده‌ای کمین کرده‌اند که با عدم ورود مردم در عرصه‌ی انتخابات یا با تحریم و سست کردن انتخابات، یک مچ‌گیری از نظام جمهوری اسلامی کنند؛ ملت در مقابل این کمین کرده‌های نابکار، کارآمدی خودش را نشان داده است» (بیانات در دیدار دست‌اندرکاران برگزاری انتخابات، ۹۴/۱۰/۳۰).

۶-۵- سلامت انتخابات و سلامت رقابت

«این است که مردم با بصیرت وارد شوند و انسان‌های صالح را انتخاب کنند که کشور را به دشمن نفروشد، مصالح کشور را برای رودربایستی با این و آن زیر پا نگذارند؛ این می‌شود یک انتخابات سالم (۹۴/۱۰/۳۰). انتخابات از جمله‌ی مواردی است که دشمن را در این عرصه مأیوس می‌کند؛

یعنی نشان دهنده‌ی ارتباط مستحکم نظام با مردم است و این دوقطبی مورد علاقه‌ی دشمن را بکلی از بین می‌برد. به این اعتبار، انتخابات مصداق «ان تَتَّصِرُوا لِلَّهِ» (سوره محمد، ۷) است» (بیانات رهبری در دیدار فرماندهان، ۹۴/۱۱/۱۹).

۷. جوانان و امید به آینده

دشمنان انقلاب اسلامی همه‌ی سعیشان این است که بین ملت ایران به خصوص جوانان طبل ناامیدی بزنند و آن‌ها را نسبت به آینده زندگی و جمهوری اسلامی بدبین و ناامید کنند. تصویرسازی‌ها، ایران هراسی‌ها، تبلیغات همه جانبه دشمن، مشکلات داخلی بر روحیه مردم و اعتماد و امید به زندگی حال و آینده بعضی از جوانان و تحرک و پویایی و نشاط آن‌ها اثرگذار بوده است. از جمله مسئله مهم، بیکاری جوانان است که بسیاری از انگیزه‌ها را پایین می‌آورد. ابلاغ بیانیه در شرایط کنونی مفید و ضروری است. اینکه رهبر انقلاب یادآوری و دستور جدی و پیگیری بدهند که جوانان وارد عرصه‌ها شوند امید به آینده را به آن‌ها مژده بدهد (بیانات در دیدار مجمع، ۹۴/۱۲/۲۵)؛ نخبگان وظیفه‌ی دارند در گفتار و کردار، به جوان‌ها امید دهند. برای نابود کردن یک ملت، از همه‌ی وسایل مؤثرتر، ناامید کردن آن ملت است. ملتی را وقتی امید نبود، حرکت و آینده نیست (در جمع استادان همدان، ۸۳/۴/۱۹)؛ بیانات در جمع نخبگان فارس، ۸۷/۲/۱۷). اعتمادبه‌نفس یکی از آرمان‌های مهم در این راستا است (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۹۴/۴/۲۰)؛ دیدار کارکنان و خانواده‌های نیروهای دریایی، ۹۰/۵/۱). رهبر مهم‌ترین نقطه‌ی امید را حرکت عمومی ملت ایران به سمت تحقق اهداف و چشم‌انداز روشن کشور دانست (دیدار جمعی از دانشجویان ۹۸/۳/۱). «جوانان عزیز نخست شما را به خودسازی معنوی و روحی، در کنار تکاپوی علمی و تحصیلی دعوت می‌کنم (پیام به دانشجویان ایرانی در اروپا، ۸۰/۶/۱۹).

۸. ایستادگی و مقاومت در مقابل وابستگی

در درون ملت بزرگ ما مانند سایر ملت‌ها، انسان‌های مادّی‌گرا، بیگانه پرست و فریب خورده هستند؛ که با یک لحن بسته بندی شده فرهنگ و ایستگی را بازتولید کردند، به اسم‌های دیگر مثل جهانی شدن (بیانات در دیدار با نخبگان علمی، ۹۵/۷/۲). آمریکایی‌ها با ملت دشمن‌اند، در طول چهل سال تحریم‌ها هم علیه مردم است (دیدار دانش آموزان، ۹۷/۸/۱۲). در پاسخ کسانی که مدام حرف از مذاکره و تعامل با آمریکا می‌زنند. آیت الله خامنه‌ای پاسخ دادند:

«حالا کار به آن افرادی که مسئولیت‌های خیلی مهم و حسّاسی ندارند، نداریم؟ اما ملت ایران

مذاکره‌ی زیر سایه‌ی تهدید را برنمی‌تابد» (بیانات در جمع معلمان، ۹۴/۲/۱۶). تجربه نشان داده که عقب نشینی و انعطاف، هیچ تأثیری در کم کردن دشمنی آمریکا ندارد بلکه او را گستاخ‌تر می‌کند (دیدار با مسئولان نظام، ۹۷/۳/۲). مقام معظم رهبری دو راه را در مقابل دشمن مشخص کردند: یکی سازش و دیگری مقاومت (سخنرانی در استان آذربایجان، ۹۵/۱۱/۲۷). رهبر نظام سلطه امروز را به جاهلیت مدرن تعبیر کرد که جمهوری اسلامی با ایمان در مقابلش ایستاد (دیدار با ستاد کنگره شهدا، ۹۶/۱۱/۱۶). رهبری فرمودند باید همه این مسائل را برای جوانان تبیین کرد. بحث ما با آمریکا در مورد اصل موجودیت نظام جمهوری اسلامی است که با مذاکره حل نمی‌شود (بیانات در دیدار مسئولان، ۹۵/۵/۲۳؛ با نمایندگان مجلس ۹۷/۳/۳).

۹. صدور انقلاب

حضرت امام خمینی ^{قدس سره} یکی از اولویت‌های انقلاب اسلامی را صدور انقلاب را می‌دانست و آن را به عنوان یک نگاه کلی و جهانی مطرح می‌کردند (افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹). ایشان فرمودند: «امید است این نهضت به ظهور امام زمان منتهی شود و برای نجات تمام مستضعفین به کل جهان صادر شود» (امام: ۱۳، ۱۱۹). رهبر معظم انقلاب بیان کردند: «دشمن که می‌گوید انقلاب به وسیله انقلابیون صادر می‌شود اشتباه می‌کند. اشتباه اول آن‌ها اینجاست که نظام جمهوری اسلامی، درصدد صادر کردن هیچ چیز نیست. نظام جمهوری اسلامی دارای حقیقتی است که همان انقلاب است. این ملت، حقیقت انقلاب را به وجود آورد و نظام جمهوری اسلامی، تجسم انقلاب است. اشتباه دوم این است که تفکر انقلاب و پیام انقلاب که پیام آزادی و بیداری است، احتیاج به صادر کردن ندارد. وقتی ملت‌ها تجربه‌ی موفق جمهوری اسلامی را دیدند، قهراً درس می‌گیرند. مانند بیداری اسلامی، مرهون انقلاب اسلامی است» (بیانات در مراسم رحلت امام، ۷۴/۳/۱۴).

۱۰. تمدن اسلامی و مهدویت

از منظر آیت‌الله خامنه‌ای، هدف نهایی انقلاب اسلامی رسیدن به تمدن اسلامی در زنجیره‌ای منطقی و مستمر است که بر چهار رکن دین، عقلانیت، علم و اخلاق بنا شده است و برای تحقق آن بایستی پنج مرحله انقلاب اسلامی، نظام اسلامی، دولت اسلامی، جامعه اسلامی و تمدن اسلامی در مسیر تمدن-سازي پشت سر گذاشته شوند. پس از وقوع انقلاب اسلامی و تشکیل نظام اسلامی که ارکان، عناصر و ابعاد آن در قانون اساسی متجلی است و البته هنوز به طور کامل تحقق پیدا نکرده است، عبور از سه گام دیگر در زنجیره تمدن سازی فرآیندی پیچیده است. منظور از انقلاب اسلامی؛ همان است که

با سرنگون کردن نظام مفسد و وابسته زمینه ایجاد یک نظام جدید را فراهم آورد. نظام اسلامی، عبارت از آن هویت کلی با تعریف مشخصی که مردم یک کشور آن را انتخاب می‌کنند. منظور از جمهوری اسلامی، نظامی است که در آن، مردم‌سالاری از اسلام گرفته شده است. مجموعه‌ی نهادهای مدیریتی نظام اداره‌کننده‌ی کشور، نیز دولت اسلامی است. بخش بعدازآن، جامعه‌ی اسلامی است. بعد از تشکیل دولت اسلامی، وظفه این دولت تحقق یک جامعه‌ی اسلامی است؛ جامعه‌ای که در آن اهداف و آرمان‌هایی که اسلام برای افراد بشر ترسیم کرده است محقق شود. جامعه‌ی برخوردار از آزادی و عدالت که همه مردم در اداره‌ی آن و آینده‌ی پیشرفت خود دارای نقش هستند، دارای پیشرفته‌ای همه‌جانبه‌ی علمی، اقتصادی، سیاسی است. پس تشکیل جامعه‌ی اسلامی هدف است؛ با همین شاخص‌هایی که گفته شد (بیانات در دیدار دانشجویان کرمانشاه، ۹۰/۷/۲۴). انسان‌ها به دنبال آزادی هستند؛ خداوند انسان را آزاد آفریده است «لَا تَكُنْ عَبْدَ عَيْرِكَ وَ قَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا»؛ بنابراین تمدن بر خواسته از اسلام و دارای سابقه تاریخی اسلامی و ایرانی قابل انکار نیست (مستودارد، لوتروپ، ۱۳۲۰: ۱۲۸؛ خرمشاد، ۱۳۸۸: ۴-۷). مشکل اصلی غرب با انقلاب اسلامی ایران به دلیل آن جوهر تمدنی بوده است که در وجود انقلاب بود. استقلال‌خواهی و غرب ستیزی ایرانیان از مؤلفه‌های اصلی فرهنگی برای تأسیس تمدن نوین ایران اسلامی است و انتظام به نظریه منسجم و کارآمد ولی فقیه به عنوان الگوی مترقی و متعالی برای حکومت اسلامی در دنیای امروز به شیوه مردم‌سالاری خیلی مؤثر است (نجم‌آبادی، ۱۳۷۷: ۳۵۹-۳۸۱).

ب- مشکلات و موانع داخلی از دیدگاه مقام معظم رهبری

طبیعی است که در هر کشوری به سری مشکلات وجود دارد. کشور ما ایران نیز از این قاعده مستثنی نیست؛ برخی از این مشکلات اقتصادی ناشی از تحریم‌ها است که توضیح داده شد و برخی هم مربوط به مدیریت‌ها و سیاست‌های اقتصادی است (بیانات در جمع خبرنگاران، ۹۱/۱۲/۱۷) به چند مورد از مهم‌ترین مشکلات داخلی که دغدغه رهبری و موانع پیشرفت کشورمان است در ذیل اشاره خواهد شد:

۱. فساد و اشرافی‌گری

یکی از مشکلات و چالش‌های داخلی کشور، فساد مالی است که باعث سلب اعتماد عمومی شده

۱- بنده دیگران مباش، درحالی‌که خداوند تو را آزاد آفریده است. نهج‌البلاغه: نامه ۳۱، ص ۹۲۹.

است (بیانیه در جمع اقشار مردم، ۹۵/۵/۱۱). در مجموعه مدیریت‌های کشور برخی از افراد فاسد هستند که باید با آن‌ها مبارزه جدی و پیگیر کرد (حرم مطهر رضوی، ۹۷/۱/۱)؛ وگرنه دستاوردهای نظام مقدس ما را ضایع می‌سازد و به اقتصاد کشور لطمه می‌زند و ضررش را مردم می‌برند (۹۵/۱/۱). در ایران گسترش فساد سازمان یافته، سیاست‌های دولت را در تضاد با منافع اکثریت قرار داده، در نتیجه اعتماد مردم را نسبت به دستگاه‌های دولتی و غیردولتی کاهش داده، بی‌تفاوتی، بی‌کفایتی و به نوعی سقوط اخلاقی در سطح جامعه شده است. بحران امروز جامعه ایران اجتماعی است (روزنامه اعتماد: ۲۲-۲۲۱). اشرافی‌گری بلای کشور است (بیانیه در جمع اقشار مردم، ۹۵/۵/۱۱).

۲. مسئله پیشرفت و عدالت

عدالت یعنی کم کردن فاصله‌ی بین فقیر و غنی در کشور و مبارزه‌ی با فقر و تقسیم درست ثروت در کشور است. این غیر از تفکرت مارکسیستی و برابری سوسیالیست‌ها و کمونیست‌ها است (بیانیه در جمع اعضای خیرگان، ۹۶/۶/۳). مقام معظم رهبری از موانع رسیدن به هدف انقلاب اسلامی و پیشبرد آینده را، پیشرفت بدون عدالت یا با عدالتی که مقبولیت ندارد، دانستند (بیانیه در حرم مطهر رضوی، ۹۷/۱/۱)؛ بیانیه در جمع دانشجویان در کرمان، ۹۶/۳/۳۱). ایشان دهه‌ی چهارم انقلاب را دهه‌ی پیشرفت و عدالت نام‌گذاری کردند و فرمودند: اینکه خارجی‌ها بیایند پول یک کشوری را بگیرند، مردم آن کشور را تحقیر کنند و برایشان برج بسازند، این پیشرفت نیست، پیشرفت این است که یک کشور، با اراده، تصمیم، دانش و ظرفیت خود، خودش را به صفوف مقدم برساند؛ ما امروز قطب پزشکی و درمان هستیم، رتبه‌ی علمی بالایی در دنیا داریم، صاحب رأی در مسائل منطقه هستیم، اما در زمینه تبلیغات ضعیف هستیم (سخنرانی در استان آذربایجان، ۹۶/۱۱/۲۹).

۳. مدیریت

رهبری بیان داشتند: «مشکلات معیشتی، امروز چیزی است که آحاد مردم، همه آن را احساس می‌کنند؛ یک‌بخشی از مردم هم به شدت و واقعاً زیر فشارند؛ گرانی فراوان است. این‌ها واقعاً فشار می‌آورد روی مردم؛ یا کاهش ارزش پول ملی؛ این‌ها مشکلات اقتصادی کنونی کشور است. کارشناسان اقتصادی کشور و بسیاری از مسئولین، متفق‌اند بر اینکه عامل این حوادث، تحریم‌های خارجی نیست، عامل این حوادث، درونی و مشکلات داخلی است. نه اینکه تحریم‌ها اثر ندارد؛ اما عمده‌ی تأثیر، مربوط به نحوه مدیریت ماها است (بیانات در دیداری اقشار مختلف مردم، ۹۷/ ۲۲/۰۵).

۴. کم کاری‌ها

برخی از کسانی که در حوزه‌های مختلف مسئول‌اند، گرفتار کم کاری و تنبلی بوده و هستند. بنابراین اوضاع جامعه اقتضا می‌کند که مدیران و مسئولین بیشتر تلاش کنند.

۵. اعتماد کردن به نسخه بیگانه

برخی از مسئولین جامعه به نسخه‌ی بیگانگان نسبت به نسخه داخلی اعتماد بیشتری دارند! مانند سیاست جمعیتی کشورهای غربی در رابطه با «هرچه فرزند کمتر، زندگی بهتر»؛ که خودشان آن را اجرا کردند؛ نتایج منفی داشت. رهبری سال‌های قبل اصرار داشتند این موانع برداشته شود، مسئولین هم تصدیق کردند، متها در مدیریت‌های میانی موانعی وجود دارد؛ آن‌طور که باید به این نسخه‌ی اسلامی: «وَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: تَنَاجُحُوا تَنَاسَلُوا تَكْتُرُوا فَإِنِّي أَبَاهِي بِكُمْ أَلَمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ لَوْ بِالسَّقَطِ» عمل نمی‌کنند، ولی به نسخه‌ی غربی عمل می‌کنند! این خود از موانع پیشرفت کشور است.

۶. عمل کردن به سیاست‌های بانک جهانی

«سیاست‌های مربوط به برخی از قراردادهای بین‌المللی، کنوانسیون، سیاست تعدیل و عمل کردن به آن‌ها نیز از موانع پیشرفت جامعه است».

۷. عدم توجه به درون‌زایی اقتصاد

درون‌زایی به معنی تولید ثروت از طریق فعالیت در داخل کشور است. رهبری فرمودند: «در دولت‌های مختلف در سال‌های گذشته، چند بار قصد داشتند از صندوق بین‌المللی پول یا بانک جهانی، وام بگیرند، نگذاشتم؛ چرا که طلب کردن از بیگانه، اشتباه بزرگی است؛ ضمن این که درون‌زایی اقتصاد به معنی بسته نگه داشتن درهای یک کشور نیست».

۸. قبیله‌گرایی سیاسی یا جناحی

از جمله‌ی موانع پیشرفت کشور، مبحث جناح‌بندی‌های سیاسی یا قبیله‌گرایی است؛ به این معنی که «اگر جناح مقابل فلان کار انجام دهد بد است اما اگر شما همان کار را انجام دهید خوب است»؛ این اشکالی است که باید آن کنار بگذاریم».

۱. پیامبر (ص) فرمودند: ازدواج کنید، زادوولد کنید تا جمعیت شما افزون شود؛ زیرا من در روز قیامت، به وجود شما، حتی به فرزندان سقط شده‌تان، بر سایر امت‌ها می‌بالم (جامع الأخبار، ترجمه خویدکی؛ ج ۱: ۱۰۱).

۹. متکی بودن به نفت

«نفت، نعمت خدا در حق ما است، ولی، تکیه صرف اقتصاد ما به منبع نفت، از جمله‌ی بزرگ‌ترین مشکلات این کشور است. باید نفت را از اقتصاد مستقل کنیم».

۱۰. سبک زندگی^۱

«برای دستیابی به پیشرفت باید سبک زندگیمان را اصلاح کنیم (بیانات رهبر انقلاب در دیدار جوانان خراسان شمالی، ۹۱/۷/۲۳)». «این به مسئولین مربوط نمی‌شود بلکه مربوط به خود ما و همه مردم است. سبک زندگی مشکلاتی داریم: از جمله این مشکلات، اسراف، مصرف‌گرایی، رفاه‌طلبی افراطی و اشرافی‌گری است، این ضربه به کشور می‌زند» (بیانات در حرم مطهر رضوی، ۹۷/۱/۱).

۱۱. چالش ذهنی

مقام معظم رهبری بزرگ‌ترین چالش را، چالش ذهنی دانسته‌اند. متأسفانه افکار عمومی نمی‌دانند چقدر ثروت در اختیار کشور است. حتی بعضی از مسئولین نیز نمی‌دانند که کشورمان چقدر ثروت انسانی و طبیعی در اختیار دارد. این موضوعی است که دشمن از آن استفاده می‌کند و القا می‌کند که شما ندارید یا نمی‌توانید. رهبر بیان کردند: «مسئولین ما باید به قدرت و توانایی جوانان ایمان بیاورند؛ جوانان ما هم باید از کار و ابتکار خسته نشوند. خداوند فرموده است: «ان تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ (سوره محمد، ۷)؛ اگر دین خدا و انگیزه‌های الهی را نصرت و تقویت کنید، خداوند قطعاً شما را یاری خواهد کرد (بیانات در جمع اقشار مردم ۹۵/۵/۱۱). پس اگر امت اسلامی در هر برهه‌ای، در هر دوره‌ای دچار مشکلاتی شد راه چیست. «مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ» (الأحزاب، ۲۳)؛ هنگامی که عهد و پیمان مؤمن با خداوند صادقانه باشد، تمام کارها درست خواهد شد (بیانات رهبری، ۱۳۹۵)؛ یک سری ضعف‌ها، اشکال و نارسایی و نابسامانی در کارمان است؛ ما اگر مشکل داخلی نداشته باشیم، نه این شبکه‌ها می‌توانند اثر بگذارند، نه آمریکا می‌تواند هیچ غلطی کند. قوای سه‌گانه باید مشکلات جامعه را شناسایی کنند. برای رفع مشکل نیاز به برنامه‌ریزی و تقسیم کار، زمان و هزینه است (بیانات در دیدار با مردم قم، ۹۶/۱۰/۱۹)».

۱۲. سکولاریسم (جدایی دین از سیاست)

با توجه به مؤلفه‌های حکومت اسلامی که در گفتمان دینی مطرح است، نقش ارزش‌های مقدس

۱-life style

دینی در حوزه‌های مختلف جوامع انسانی انکارناپذیر است (هراتی و عیوضی، ۱۳۹۱؛ مرتضوی امامی زواره و همکاران، ۱۳۹۱)؛ مطابق دیدگاه سکولاریسم، سیاست، امور اجتماعی و اقتصاد حوزه‌های خاصی از رفتار اجتماعی و انسانی است که هر کدام علم مخصوص خود را دارند. لذا در این امور نباید به دخالت دین و اصول دینی توجه کرد (Berger, 1967)؛ بنابراین سکولاریسم^۱ عبارت از جدایی اندیشه بشری از مباحث دینی و شبه دینی و شکستن همه نمادهای مقدس است (عیوضی، ۱۳۸۸: ۲۸۶-۲۸۷) براین اساس جمهوری اسلامی ایران که سیاست را ملزوم با اخلاق و دین می‌داند، طبیعی است که به نفی سکولاریسم بپردازد، این می‌تواند در برابر نظریه ولایت فقیه و آینده حکومت اسلامی توسط ولی فقیه چالش اساسی باشد. کسانی هستند که امروز دعوت می‌کنند به اسلام منزوی؛ که هیچ کاری به کار زندگی مردم ندارد (بیانات در جمع اعضای خبرگان، ۹۳/۱۲/۲۱). دشمنان دو نکته‌ی اساسی را در باب دین دارند دنبال می‌کنند: یکی مسئله‌ی اسلام منهای روحانیت و دیگری هم اسلام منهای سیاست است؛ بنابراین ما باید آن‌ها را حفظ کنیم (بیانات در دیدار مردم قم، ۸۹/۲/۲۷).

ج. موانع و مشکلات بیرونی (خارجی) از دیدگاه مقام معظم رهبری

جمهوری اسلامی ایران امروزه در کنار پیشرفت‌هایی که داشته است و فرصت‌هایی که پیش رو دارد، با یک سری چالش‌های بیرونی روبه رو است که باید برای رسیدن به هدف، از این موانع عبور کند. به چند نمونه از آن‌ها اشاره می‌کنیم:

۱. تحریم اقتصادی^۲ (راه‌حل اقتصاد مقاومتی)

بزرگ‌ترین چالشی که امروزه مانع پیشروی جمهوری اسلامی است، تحریم است. با اینکه تمام پیشرفت‌هایی که داشتیم در شرایط تحریم اتفاق افتاد و به تعبیر رهبر انقلاب تحریم برای ما برکات زیادی داشت؛ ولی اثرات تحریم باعث یک سری مشکلات درونی نیز شده است؛ بنابراین تحریم‌ها علیه ایران به مجموعه‌ی اقداماتی از سوی قدرت‌های جهانی اطلاق می‌شود که در جهت مجازات حکومت ایران یا وادار کردن این کشور به انجام یا ندادن عملی به کار گرفته شده‌اند. عمده‌ی تحریم‌ها علیه ایران پس از وقوع انقلاب ۵۷، بعد از اشغال سفارت آمریکا در تهران شکل گرفت و

۱-Secularism

۲ - Economic Sanction

در پی چالش بر سر برنامه‌ی هسته‌ای ایران شدت بیشتری گرفت. برنامه‌ی اتمی ایران از سال ۱۳۸۵ و به دنبال ارجاع پرونده‌ی این کشور از آژانس بین‌المللی اتمی به شورای امنیت، با تحریم‌های مختلفی مواجه شده است؛ بنابراین تحریم‌ها از قبل بود و از حدود زمستان ۱۳۹۰ تا به امروز تبدیل به جنگ اقتصادی شده است، دیگر اسم آن تحریم هدفمند نیست، یک جنگ تمام‌عیار اقتصادی است که متوجه ملت ما است. علت آن هم استقلال خواهی ملت ایران و داشتن یک حرف نو بر پایه‌ی مبانی اسلام است که برای کشورهای دیگر و ملت‌های مسلمان الگو خواهد شد (بیانات در جلسات تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، ۹۲/۱۲/۲۰).

سخنگویان آمریکایی دلیل تحریم ایران را «مخالفت با سیاست‌های آمریکا در منطقه غرب آسیا می‌دانند» (بیانات در دیدار با سفر، ۹۵/۲/۱۶). در همین اواخر، یکی از سیاستمداران آمریکایی گفت: جمهوری اسلامی ایران به دلیل انقلاب اسلامی تحریم شده است، کاملاً درست است (بیانات در مراسم بیست و هفتمین سالگرد رحلت امام خمینی ^{قدس سره}، ۹۵/۳/۱۴). دشمنان ما می‌گویند که هدفشان از فشارهای اقتصادی یک هدف سیاسی است (بیانات در حرم مطهر، ۹۴/۱/۱). می‌خواهند فشار اقتصادی بیاورند تا وضعیت مردم سخت شود و مقابل دولت و نظام اسلامی بایستند (بیانات در دیدار با مردم ۹۵/۱۰/۱۹). امروز نقشه‌ی دشمن این سه چیز است: فشارهای اقتصادی، روانی و عملی؛ هدف هر سه نوع فشارهای دشمن هم سیطره‌ی فشار اقتصادی، تحریم است. باهدف تسلیم نظام جمهوری اسلامی است (بیانات در سالگرد امام، ۹۷/۳/۱۴). در نگاه کلان به اقتصاد کشورمان دو نوع نگاه به پیشرفت و رونق اقتصاد وجود دارد؛ نگاه اول معتقد پیشرفت اقتصادی به وسیله ظرفیت و امکانات داخل کشور و درون مردم است. نگاه دوم به اقتصاد کشور معتقد به پیشرفت اقتصاد با استفاده از کمک‌های خارج از مرزها است؛ به عبارتی معتقد به تغییر سیاست خارجی و کنار آمدن با مستکبرین است؛ امروزه، وضعیت کشور به ما نشان داده که نگاه دوم یک نگاه کاملاً بی‌فایده و غلط است (بیانات در دیدار دانش آموزان و دانشجویان، ۹۲/۸/۱۲). اقتصاد مقاومتی یعنی مقاوم سازی پایه‌های اقتصاد (بیانات در حرم، ۹۳/۱/۱). این آسیب‌ها بیشتر ناشی از وابستگی ما به نفت و عدم حضور مردم در متن میدان اقتصادی است، یعنی دولتی کردن اقتصاد است (بیانات در جمع مجلس خبرگان، ۹۳/۱۲/۲۱). رهبری اشاره داشتند که رونق اقتصادی کشور را بدون تأمین عدالت اجتماعی به هیچ وجه قابل قبول نیست (بیانات در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، ۹۲/۱۲/۲۰) بنابراین اقتصاد مقاومتی مهم‌ترین راه حل است.

۲. جنگ نرم^۱

بی‌شک یکی از چالش‌های پیش روی انقلاب اسلامی جنگ نرم است که مقام معظم رهبری از آن به جنگ پنهان، جنگ عمیق یا جنگ فرهنگی یاد کرده است. جنگ نرم با هدف براندازی نظام سیاسی یک کشور است؛ ولی براندازی نرم عبارت از اقداماتی در چارچوب قانون بدون خشونت و با دخالت بیگانگان است. برخلاف تهدیدات سخت، ابعاد نرم^۲ تهدیدی تا حدودی جدید بوده و بیانگر روش جدیدی از قدرت نرم است. در جنگ نرم از روش‌های متفاوتی برای مشوش کردن افکار عمومی استفاده می‌شود مثل جنگ روانی یا رسانه‌ای، برچسب زدن، شایعه، کلی‌گویی، دروغ بزرگ، پاره حقیقت‌گویی، انسانیت زدایی، ارائه پیش‌گویی فاجعه آمیز، تفرقه، برجسته‌سازی، سانسور، جاذبه جنسی، تکرار، ترور شخصیت‌ها، مبالغه، استفاده می‌نمایند (هراتی و عیوضی، ۱۳۹۱). در اینجا به یک نمونه از مهم‌ترین مؤلفه‌های جنگ نرم که تمام مؤلفه‌ها و اشکال‌های جنگ نرم پیرامون همین است، اشاره خواهد شد.

۱-۲- سیاه‌نمایی و تصویرسازی علیه جمهوری اسلامی ایران در اذعان عموم به خصوص جوانان تصویرسازی در روابط بین‌الملل که تحت عناوینی همچون اعتبار، حیثیت و پرستیژ بین‌المللی مطرح می‌شود، از آن روی اهمیت ویژه دارد که عموماً تصویر واقعیت از خود واقعیت مهم‌تر تلقی می‌شود (سرخیل، ۱۳۹۶: ۱۳۳-۱۰۳). از صدر اسلام تاکنون چنین حرکتی وجود داشته است. در سوره مبارکه آل‌عمران آیه ۱۷۳ می‌فرمایند: «الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ^۳». در مدینه پیامبر آشوب و غوغا درست می‌کردند که: «آمده‌اند پدرتان را دریاورند! نابود شدید». آیه نازل شد که هرزه‌گویان، این ویروس خطرناک ترس را در محیط ایجاد می‌کنند (بیانات رهبری، ج ۲۵)، در حالیکه افراد مؤمن که «فزادهم ایماناً»؛ ایمانشان بیشتر می‌شود. «وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ^۴». در مقابل آشوبی که دشمن به وسیله امواج روانی و تبلیغاتی می‌خواهد ایجاد کند، آرامش دارند (بیانات در جمع نمایندگان مجلس، ۸۲/۳/۷) مقام معظم رهبری

۱- Soft War

۲- جنگ روانی، جنگ سفید، جنگ رسانه‌ای، عملیات روانی، براندازی نرم، انقلاب نرم، انقلاب مخملی و انقلاب رنگی از اشکال جنگ نرم است.

۳- «الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَ قَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَ نِعْمَ الْوَكِيلُ^۴» سوره مبارکه آل‌عمران آیه ۱۷۳.

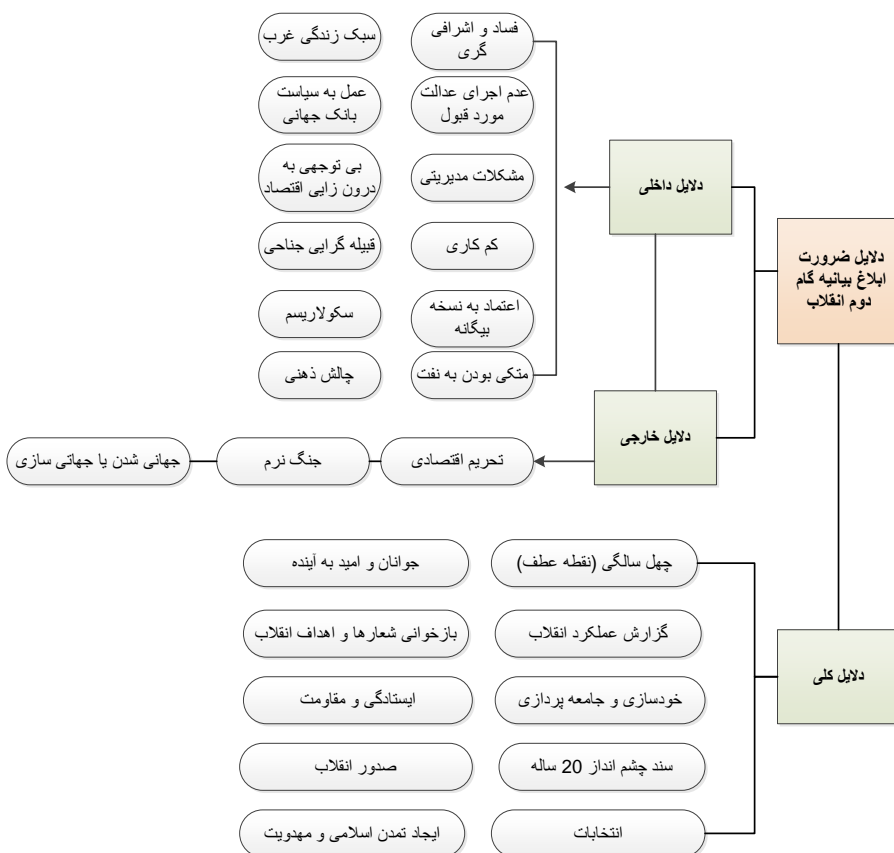
فرمودند، علاوه بر جنگ اقتصادی امروزه ما جنگ رسانه‌ای، فضا سازی عمومی و جنگ تبلیغاتی داریم؛ اهمیت آن جنگ، کمتر از جنگ اقتصادی نیست، بلکه گاهی زمینه‌ساز تأثیر جنگ اقتصادی است (خبرگان رهبری ۹۷/۶/۱۵؛ دیدار دانشجویان ۹۱/۵/۱۶؛ بیانات در دیدار مسئولان نظام و مهمانان خارجی در بیست و پنجمین کنفرانس وحدت اسلامی) ما می‌توانیم با سند تاریخ چهل ساله که لبریز از سندها بر حقانیت جمهوری اسلامی است تبلیغات دشمن را بی‌اثر کنیم. تلاش جنگ نرم دشمن، متوجه این است که ملت ایران امید و اعتماد به نفسش را از دست دهد. امیرالمؤمنین فرمود «مَنْ نَامَ لَمْ يُنَمَّ عَنْهُ» (نهج البلاغه نامه ۶۲)؛ اگر در سنگر خوابت برد، به این معنی نیست که طرف مقابل شما و دشمن شما هم خوابش برده؛ او مواظب شما است و منتظر است که شما خوابت ببرد. مقام معظم رهبری خاطر نشان کردند: امروز هدف جنگ نرم دشمن، این است که مردم را از عرصه‌ی جهاد و مقاومت دور کند، نسبت به آرمان‌ها بی‌تفاوت کند؛ همه با این هدف است (دیدار با اعضای ستادهای برگزاری، ۹۵/۷/۵). رهبری به جوانان توصیه می‌کنند علاوه بر تشخیص حقیقت باید قضایا را نیز برای محیط اطراف روشن کنند (بیانات در دیدار دانش آموزان، ۹۲/۸/۱۲). به افسران جنگ نرم فرمودند: شرط اصلی فعالیت درست شما، یکی نگاه خوش‌بینانه و امیدوارانه است (بیانات در دیدار دانشجویان و نخبگان علمی، ۸۷/۶/۴). امروز یکی از خطوط اصلی کار دشمن که از عناصر مهم جنگ نرم به حساب می‌آید وارونه‌نمایی است؛ (بیانات در دیدار جمعی از دانشجویان، ۹۷/۷/۷؛ دیدار با بسیجیان قم، ۸۹/۸/۲). از ابزارهای اقتدار ملی ما، عواطف افکار عمومی است که در جهت صلاح مردم و حکومت حرکت می‌کند؛ دیگری قدرت دفاعی و بعدی جوانان مؤمن هستند که پیشرفت کشور را به نهایت می‌رسانند، دشمن می‌خواهد ایمان و انگیزه را از جوانان بگیرد (بیانات در دیدار مردم قم، ۹۶/۱۰/۱۹؛ بیانات در دیدار با مسئولان نظام، ۹۷/۳/۲) اسلام هراسی در واقع ترجمه‌ی هراس قدرت‌ها در مقابل اسلام است؛ چون منافع آن‌ها لطمه خواهد خورد (بیانات در دیدار اعضای خبرگان، ۹۳/۱/۲۱). مرتباً تلقین یکی از تبلیغات نرم آن‌هاست؛ خط دشمن خط ایجاد تفرقه است؛ مسئله مهم‌تر، منصرف کردن ذهن مردم از دشمنی دشمن است. مثلاً برای جوانان ما دلسوزی کردند این کارها بچه‌گول‌زنی است (۱/۰۱/۱۳۹۵). خط اغفال به خصوص نخبگان از تأثیر دشمن، یکی از خطوط القائی و تبلیغاتی دشمن است؛ باید بصیرت داشته باشیم (بیانات در دیدار اعضای خبرگان، ۸۷/۷/۲). هدف نهایی جنگ نرم علیه ایران، مأیوس شدن ملت با هدف براندازی جمهوری اسلامی است. پیام شهدا نقطه-

ی مقابل این است: «أَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ^۱»؛ (بیانات به مناسبت بزرگداشت شهدای کرمان، ۹۷/۱۲/۶).

۳. جهانی شدن ۲ (جهانی سازی)

امام فقیه سره، انقلاب اسلامی را زمینه‌ای برای حکومت اهل بیت علیهم السلام می‌داند، فرمودند «امیدوارم که این انقلاب، جهانی شود و مقدمه‌ای برای ظهور حضرت بقیه الله عجّل الله فرجه باشد» (صحیفه امام، ۱۶:۱۳۱) معنایش این است که ملت‌های مسلمان بدانند که هویتشان چگونه است (بیانات در سالگرد رحلت امام، ۱۴/۳/۸۹). جهانی شدن یا جهانی سازی، بسیاری از کشورها را دچار مشکل کرده است؛ زیرا جهانی شدن به مفهوم گسترش اقتصاد، فرهنگ و سیاست آمریکایی در پهنه جهان است. البته نمی‌توان فرصت‌هایی را که جهانی شدن پدید می‌آورد انکار کرد، ولی این فرصت‌ها در مقابل تهدیدها ناچیزند. فیدل کاسترو، رهبر انقلاب کوبا می‌گوید: «جهانی شدن، گرسنگی، مرض و درماندگی را به دنبال دارد» (شیرودی، ۱۳۹۰: ۱)؛ می‌توان آن را جهانی سازی هم نامید؛ جهانی سازی به مفهوم غربی باسیاست‌های جمهوری اسلامی مانند برقراری حکومت اسلامی جهان، دفاع از مظلومان، سیاست نه شرقی و نه غربی در تضاد است (محمدی، ۱۳۶۶: ۴۵-۳۵). در قلب جهانی سازی فرهنگ آمریکایی است که نگاه مادی و تک بعدی دارد با موانعی چون فرهنگ انقلاب اسلامی مواجه است که درصدد ایفای یک نقش جهانی براساس دو پایه مادیت و معنویت است (دهشیار، ۱۳۷۹: ۴۵۷ - ۴۳۷). جهانی شدن اقتصاد، بیش از آن‌که برای ایران فرصت ایجاد کند، تهدید می‌آفریند، ایران را به انزوای اقتصادی می‌اندازد (فاخری، ۱۳۷۹: ۵۷۷-۵۵۵).

۱- نه ترسی بر آن‌هاست و نه غمی خواهند داشت (سوره آل عمران آیه ۱۷۰).

شکل ۱. دلایل ضرورت ابلاغ بیانیه گام دوم انقلاب از دیدگاه آیت الله خامنه‌ای
(منبع: یافته‌های پژوهش)

نتیجه‌گیری

انقلاب اسلامی حقیقتی در کل تاریخ است تا به هدف و باطن خویش نرسد، آرام نمی‌گیرد. خارج از اراده ما به کار خود ادامه می‌دهد. طبق بیانات حضرت امام قدس سره و نقطه‌های عطفی که در تاریخ اسلام وجود دارد، اولین نقطه عطف مبعث پیامبر دومی جریان غدیرخم سومی عاشورای حسینی و چهارمی انقلاب اسلامی است که به مهدویت وصل می‌شود. با انقلاب اسلامی منافع قدرت‌های سلطه‌گر به ویژه آمریکا زیر سؤال رفت. جمهوری اسلامی علیرغم همه‌ی تحریم‌ها و تهدیدها در زمینه‌های مختلف پیشرفت کرده است و مهم‌ترین دلیل این پیشرفت مقاومت در برابر نظام سلطه و

مشکلات داخلی و خارجی است؛ مرهون ایمان، امید، اعتقاد و اعتماد ملت به خصوص جوانان بود. دشمنان انقلاب پیش‌بینی کذبی کردند که ایران چهل سالگی خود را نخواهد دید. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که بیشترین تأکیدات رهبری روی بحث جوانان است و برای رسیدن به هدف نهایی انقلاب اسلامی و تمدن بزرگ اسلامی بیشترین کلمه‌ای که در بیانیه اشاره داشتند، ایران، اسلام، جوان، جمهوری و مردم است. امید جوانان به آینده، بازخوانی شعارهای انقلاب اسلامی برای فراموش نشدن اهداف انقلاب، مقاومت در برابر زورگویی و سلطه را مطرح کردند، تنها راه علاج مشکلات اقتصادی را اقتصاد مقاومتی دانستند که آن طوری در انتظار بود اجرا نشده است. تأکید ایشان بر عدالت و پیشرفت است. آینده‌نگری و اهداف و شعارهای انقلاب محوریت برنامه‌های ایشان است. چون آن طور که باید مورد رضایت رهبری نبود، ضرورت دانستند که به صورت جدی و در قالب بیانیه‌ای مکتوب شود و این چهل سال را مقدمه‌ای دانستند برای رسیدن به آینده و هدف اصلی، در واقع این چهل سال جهاد اصغر بود و تازه مأموریت‌ها و جهاد اکبر شروع می‌شود که باید وارد عرصه عمل شد. با توجه به اینکه انجام کار عملی و جهادی چهل ساله دوم، نیاز به جنب و جوش دارد جوانان بیشتر می‌توانند در پیشرفت کشور در عرصه‌های مختلف مؤثر باشند. بحث دیگر امید به آینده روشن به ویژه برای جوانان است؛ در مقابل تبلیغات دشمنان در خارج و عوامل آن در داخل که برای مایوس ساختن جوانان تلاش می‌کنند، باید بر مشکل بیکاری غلبه کنند. همچنین تأکید رهبری بر سند چشم‌انداز ۲۰ ساله که پایان آن در دهه‌ی اول چهل سال دوم است، باید با جدیت، دنبال شود. در رابطه با بحث انتخابات که یکی از نقاط حساسی است که دشمن به آن معطوف شده است، نباید غفلت شود. روی هم رفته بیانیه بسیار به موقع بود و ضرورت داشت که دستاوردهای انقلاب به همه‌ی ملت به ویژه جوانان اعلام گردد. تا با مطالعه گذشته و مقایسه این دستاوردها با رژیم پهلوی و قاجار، قضاوت‌های اشتباهی که بعضی‌ها علیه انقلاب اسلامی داشتند، از بین برود و آگاهی پیدا کنند؛ از آنجا که بیانیه ناظر به آینده است و تصویر واقعی از آینده برای ما ارائه می‌دهد و این آینده، ایجاد تمدن بزرگ اسلامی است که به مهدویت ختم می‌شود؛ بنابراین ما باید در حد تابلو یا سخنرانی به این بیانیه نگاه نکنیم، چرا که این یک میثاق و منشور ملی است مثل وصیت‌نامه‌ی حضرت امام خمینی قدس سره، با تفاوت‌هایی که دارند چون وصیت امام بیشتر دغدغه‌های تثبیت انقلاب داشت و هنوز دستاورد زیادی نداشتیم؛ ولی بیانیه به دستاوردها و گزارش عملکردی از انقلاب اشاره دارد و افق آینده را ترسیم کرده است.

منابع

قرآن کریم

- «بیانیه گام دوم انقلاب: به مناسبت چهلمین سالگرد پیروزی انقلاب اسلامی»، (۱۳۹۸/۷/۲۲)، پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری <https://www.leader.ir>
- آزادی، افشین؛ ترابی، محمد و حیدرپور، ماشاءالله (۱۳۹۹). «جمهوری اسلامی ایران و فضای مجازی؛ راهکارهایی برای حل چالش‌ها»، فصلنامه مطالعات دفاع مقدس، سال ششم، شماره ۳.
- افتخاری، اصغر؛ نوروزی، محمد و ذوالفقار زاده، محمد مهدی (۱۳۸۹)، «نظریه «امانت» امام خمینی (ره) و چشم انداز انقلاب اسلامی در پرتو اندیشه مهدویت»، مشرق موعود، ش ۱۵.
- پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای «مجموعه بیانات رهبری» farsi.khamenei
- جمال‌زاده، ناصر؛ محمدباقر باباهادی و رضا فیضی (۱۳۹۶)، «مؤلفه های مانایی انقلاب اسلامی در منظومه فکری مقام معظم رهبری (مدظله العالی)»، فصلنامه جامعه شناسی سیاسی جهان اسلام، دوره ۶، ش ۱: صص ۱۰۵-۱۲۸.
- جنیدی، رضا و ملائی، مسعود (۱۳۹۸). «راهبردهای مبتنی بر قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در مقابله با قدرت هوشمند ایالات متحده آمریکا»، فصلنامه راهبرد سیاسی، دوره ۳، شماره ۸.
- خرمشاد، محمدباقر؛ علی آدمی (۱۳۸۸)، «انقلاب اسلامی، انقلاب تمدن‌ساز، دانشگاه ایرانی، دانشگاه تمدن ساز»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی، دوره دوم، ش ۶: صص ۱۸۸-۱۶۱.
- خمینی، روح‌الله (۱۳۸۸)، صحیفه امام دوره بیست و دوجلدی، چاپ چهارم، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره)، نشر عروج.
- دهشیار، حسن (۱۳۷۹)، «جهانی شدن: تک‌هنجاری‌طلبی ایالات متحده آمریکا»، فصلنامه سیاست خارجی، سال چهاردهم، ش ۲.
- ذوالفقارزاده، محمدمهدی (۱۳۸۹)، مدیریت صالحین: رویکردی آینده‌نگر، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- زیبایی نژاد، مریم (۱۳۹۸). «احیای انگاره‌های مهم هویتی در پرتو انقلاب اسلامی ایران»، فصلنامه پژوهش های انقلاب اسلامی، دوره ۸، شماره ۲۹، صص ۱۸۷-۲۰۶.
- سازمان بسیج فرهنگیان استان آذربایجان شرقی، (۱۳۹۸)، مجموعه مقالات همایش نقش آموزش و پرورش در عملیاتی نمودن بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی، تبریز، انتشارات پژوهش‌های دانشگاه.
- سرخیل، بهنام (۱۳۹۶)، «تصویرسازی تهدید‌انگار از جمهوری اسلامی ایران توسط ایالات متحده آمریکا». فصلنامه دانش سیاسی، دوره ۱۳، ش ۲۶.

- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۷/۱۱/۲۲)، «بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران (مقام معظم رهبری)»، <https://sccr.ir>
- شیرودی، مرتضی (۱۳۹۰)، انقلاب اسلامی، پروژه جهانی شدن و مسئله مهدویت، مشرق موعود، سال پنجم، شماره ۱۷.
- صادق زاده، محمود (۱۳۹۲)، «بررسی کاربرد معنایی عدد هفت و چهل در مثنوی معنوی»، نشریه ادب و زبان، سال ۱۶، شماره ۳۴.
- صفایی فراهانی، محسن (۱۳۹۴)، بحران امروز جامعه ایران اجتماعی است نه اقتصادی، روزنامه اعتماد، شماره ۳۴.
- طباطبایی، محمدحسین (۱۳۷۸)، تفسیر المیزان، جلد ۱۸، تهران، مرکز نشر فرهنگی رجاء.
- عیوضی، محمدرحیم (۱۳۸۸)، چالش‌های سیاسی پیش روی انقلاب اسلامی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
- فاخری، مهدی (۱۳۷۹)، «جهانی شدن و سیاست خارجی با تأکید بر جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه سیاست خارجی، سال ۱۴، ش ۲.
- کاظمی، پریسا و بشیری، اکبر (۱۳۹۸)، «سازوکارهای تضمین حقوق بنیادین بشر در نظام حقوقی عمومی ایران»، دو فصلنامه مطالعات حقوق بشر اسلامی، دوره ۸، شماره ۱۶، بهار و تابستان.
- محمدی، منوچهر (۱۳۶۶)، اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی، ایران، تهران، امیرکبیر.
- مرتضوی امامی زواره، علی؛ امام جمعه زاده، جواد؛ افتخاری، اصغر (۱۳۹۱)، «آسیب شناسی جایگاه و نقش قدرت نرم فرهنگی و اجتماعی انقلاب اسلامی ایران»، رهیافت انقلاب اسلامی، ش ۲۰.
- مستودارد، لوتروپ (۱۳۳۰)، امروز با مسلمین یا عالم نو اسلام، جلد اول، سید احمد مهدب، تهران، نشر طبع کتاب.
- نجم‌آبادی افسانه (۱۳۷۷)، «بازگشت به اسلام از مدرنیسم به نظم اخلاقی»، ترجمه عباس کشاورز شکری، پژوهشنامه متین، ش ۱.
- نصیری، سوناز (۱۳۹۸)، «نقش قدرت نرم در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران (مطالعه موردی عراق)»، دو فصلنامه مطالعات قدرت نرم، دوره ۹، شماره ۱.
- نورآقایی، آرش (۱۳۸۸)، عدد، نماد، اسطوره، تهران، نقد افکار.
- هراتی، محمدجواد؛ عیوضی، محمدرحیم (۱۳۹۱)، درآمدی تحلیلی بر انقلاب اسلامی ایران، جلد ۱، دفتر نشر معارف.

Berger, Peter L. (1967). *The Sacred Canopy: Elements of a sociological Theory of Religion*. New York: Doubleday.

Brinton, Crane (1965), *The Anatomy of Revolution*, Alfred A. Knope, Inc & Random House, Inc.
Landman, Todd (2000), *Issues and Methods in Comparative Politics*, Routledge, Inc.